

JUDOCUS JOHANNES HUBERTUS VOUNCK (1733 – 1799)

Josse Jan Hubert Vounck wordt geboren te Leuven op 17 april 1733 als oudste van een gezin van 15 kinderen. Hij laat zich inschrijven in de pedagogie De Lelie op 21 januari 1751 maar onderbreekt zijn studie om een onbekende reden en werkt 6 jaar in de apotheek van zijn vader. Op 9 oktober 1759 wordt hij toch licentiaat in de medicijnen met stellingen over hygiëne. Reeds op 10 april 1760 volgt hij professor Jan Jozef De Smedt (ca. 1730 – 1777) op als hoogleraar scheikunde. Vanaf 1 februari 1769 zetelt hij als stichtend lid in de Brusselse *Société littéraire*, die later omgevormd wordt tot de *Académie Impériale et Royale des sciences et belles-lettres*.

Scheikunde een zelfstandige wetenschap

Zijn voorganger, prof. J.J. De Smedt, vond dat fysische experimenten een onontbeerlijke basis waren om een klaar en juist inzicht te verwerven in de vier elementen, die de eigenlijke grondvesten van de chemie vormden. Reeds in het jaar van zijn benoeming keert Vounck zich impliciet tegen deze visie omdat, zo verklaart hij, de studenten geneeskunde het fysica-onderwijs reeds achter de rug hadden aangezien zij de artesfaculteit al doorlopen hadden. Ook is hij van mening dat de Leidense professor Herman Boerhaave (1668 – 1738) niet de enig zaligmakende autoriteit is. In Duitsland en Frankrijk waren nieuwe interessante inzichten ontstaan waarmee dient rekening gehouden. De fundamentele voor de scheikunde die Boerhaave hanteert horen volgens hem meer thuis in de fysicalessen van de artesfaculteit. De scheikunde staat niet langer exclusief ten dienste van de geneeskunde. Hij schrijft : “...*n’ayant pas entièrement négligé le curieux, principalement ou celui ci pouvoit nous conduire à quelque chose de nouveau, aux explications physiques des phénomènes, ou à la découverte non seulement utiles à la médecine, mais aussi au publique*”.

Experimentum praecedet explicationem

De colleges van Vounck zijn zowel vanuit wetenschappelijk als didactisch oogpunt zeer praktijkgericht. Het theoretisch gedeelte van de cursus scheikunde dient zich te beperken tot de verklaring van de chemische terminologie en de beschrijving van het instrumentarium. Reeds van in zijn jeugd legt hij een speciale natuur-verzameling aan, het latere “drogenkabinet”, dat hem bij zijn lessen goed van pas komt. Zowel bij het uitwerken als bij het interpreteren van de proefnemingen leert hij zijn studenten een kritische houding aan te nemen ten opzichte van de gevestigde auteurs. Reeds vroeger werden stappen ondernomen om de cursus “eaux minérales” te vervangen door een cursus “Matière médicale” en toe te voegen aan de leerstoel chemie. Vounck wordt tot professor in beide vakken benoemd door keizerin Maria-Theresia (1717 – 1780), na tussenkomst van de koninklijke commissaris Patrice François de Neny (1716 – 1784), op 10 april 1760.

Samen met enkele andere professoren zal hij ook het praktisch examen van zijn opvolger Karel Van Bochaute (1732 – 1793) beoordelen.

Didactisch verantwoord en actueel onderricht

Vouncks colleges zijn minder verward, beter gestructureerd en meer gestoffeerd dan die van zijn voorganger en schijnen ook meer succes te hebben. Zijn cursus is ingedeeld volgens de drie gebruikelijke klassen : eerst de mineralen (met voorop kwik, dan ijzer, koper, lood, tin, zilver en goud), in zuivere toestand daarna in combinatie met vroeger besproken producten en hun derivaten, in een vaste volgorde van eenvoudig naar ingewikkeld. Dan volgen de stoffen van plantaardige en tenslotte die van dierlijke oorsprong.

Ook zijn laboratorium schijnt over een beter aangepaste en meer gesofisticeerde apparatuur te beschikken.

Zijn jongere broer, Hendricus Josephus, wordt licentiaat in de geneeskunde na verdediging op 28 november 1770 van de stelling (disputatio) over de bruikbaarheid en tekorten van de affiniteitentabel die de Franse chemicus en arts Etienne – François Geoffroy (1672 – 1731) had opgesteld in 1718. De eerste Nederlandse vertaling ervan verschijnt pas in 1773 (P.J. Macquer) en het hoogtepunt vinden deze tabellen rond 1780 in het werk van de Zweed Torbern Bergman (1734 – 1784).

In 1772 wordt Vounck gepromoveerd tot professor in de anatomie en chirurgie, opnieuw ter opvolging van prof. De Smedt, die blijkbaar te weinig dissecties organiseert. Vounck neemt het anatomisch theater van professor H.J. Rega (1690 – 1754) terug in gebruik, legt een (beroemde) verzameling anatomische preparaten aan, laat chirurgische instrumenten aankopen, enz. Hij behaalt in 1775 zijn doctoraat en wordt toegelaten tot het “strictum collegium”, het hoogste bestuursorgaan van de faculteit. De Leuvense bevolking viert dit uitbundig, met stadsverlichting en vuurwerk. Hij wordt aangesteld tot lijfarts van landvoogd Karel van Lorreinen (1712 – 1780) en staat hem bij in zijn laatste uren.

Hij kan zich echter niet akkoord verklaren met de onderwijshervormingen van keizer Jozef II (1741 – 1790) en neemt de wijk eerst naar Sint Truiden, dan naar het prinsbisdom Luik. Bij zijn terugkeer te Leuven in 1780 is al zijn materiaal overgebracht naar Brussel, waar hij het persoonlijk gaat terughalen. Bij de Franse bezetting in 1794 wordt Vounck gevangen gezet in Frankrijk tot de oorlogsbelasting van de universiteit is betaald. Als enige professor in de geneeskunde geeft hij na zijn terugkeer alle vakken. Hij zal hieraan bezwijken in 1799, nadat de Fransen de universiteit hadden opgeheven. Zijn werken (hij publiceerde minstens 12 boeken) en zijn bibliotheek worden samen met deze van Rega door de Fransen openbaar verkocht.

Op 20 februari 1776 huwt hij (43 jaar) te Mechelen met Johanna Maria Paraciers (24 jaar) (1752 – 1842). Het gezin blijft kinderloos.

Als blijvende herinnering aan prof. Vounck is in het centrum van Leuven, niet ver van zijn geboortehuis, een pleintje naar hem genoemd ter gelegenheid van de tentoonstelling “300 jaar chemie te Leuven 1685 – 1985”.

Paul Balduck
7 juli 2009